

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

УДК: 657.432:332.8

К.А. МАМОНОВ,
д.е.н., доцент, Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова,
О.А. БОРОВИК,
здобувач, Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова

Управління заборгованістю на підприємствах житлово-комунального комплексу: інструментарій та особливості здійснення

Виявлені особливості функціонування житлово-комунального комплексу на сучасному етапі економічних перетворень України, запропоновані напрями та інструментарій щодо управління заборгованістю на підприємствах житлово-комунального комплексу, визначені шляхи щодо удосконалення організаційно-економічного механізму управління заборгованістю на підприємствах житлово-комунального комплексу.

Ключові слова: управління заборгованістю на підприємствах житлово-комунального комплексу, житлово-комунальний комплекс, організаційно-економічний механізм управління заборгованістю на підприємствах житлово-комунального комплексу.

Выявлены особенности функционирования жилищно-коммунального комплекса на современном этапе экономических преобразований Украины, предложены направления и инструментарий относительно управления задолженностью на предприятиях жилищно-коммунального комплекса, определены пути усовершенствования организационно-экономического механизма задолженностью на предприятиях жилищно-коммунального комплекса.

Ключевые слова: управление задолженностью на предприятиях жилищно-коммунального комплекса, жи-

лищно-коммунальный комплекс регионов, организационно-экономический механизм управления задолженностью на предприятиях жилищно-коммунального комплекса.

The features of functioning public utility are exposed on the modern stage of economic transformations of Ukraine, directions and tool are offered in relation to a management the debt of enterprises public utility, the ways of improvement organizationally economic mechanism of management a debt in the enterprises public utility.

Keywords: management the debt of enterprises public utility, public utility region, organizationally economic mechanism of management enterprises a debt in the public utility.

Управління заборгованістю на підприємствах житлово-комунального комплексу на сучасному етапі економічних перетворень потребує переосмислення підходів, застосування сучасного інструментарію та відповідного організаційно-економічного механізму.

Постановка проблеми. Виявити особливості функціонування підприємств житлово-комунального комплексу на сучасному етапі економічних перетворень України.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Розвиток підприємств житлово-комунального комплексу характе-

ризується неоднозначними тенденціями. Зокрема, у житлово-комунальному комплексі основні засоби галузі знаходяться в критичному стані. В цілому стан основних засобів в Україні характеризується зношеністю більш ніж 60%, а за даними Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства [14], 70 відсотків житла збудовано до 70-х років минулого століття, 3,9% багатоквартирних будинків комунальної власності знаходяться в аварійному стані, на 60% зношена комунальна інфраструктура. При тому що за останні роки не здійснюється системна робота щодо здійснення ремонтних робіт житлового фонду (16% від необхідних обсягів). Тому зростають ризики виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру, що загрожує національним інтересам і призводить до зниження національної безпеки. За останні десять років на підприємствах житлово-комунального комплексу кількість аварій зросла майже у п'ять разів, у незадовільному і аварійному стані знаходяться 33% мереж водопостачання, 29% мереж водовідведення, 18% теплових мереж, 37% котлів є застарілими.

Мета статті. Запропонувати напрями та інструментарій щодо управління заборгованістю підприємств житлово-комунального комплексу, визначити шляхи щодо удосконалення організаційно-економічного механізму управління заборгованістю на підприємствах житлово-комунального комплексу.

Виклад основного матеріалу. Про зниження ефективності функціонування підприємств житлово-комунального комплексу свідчать:

1) більшість вулиць та доріг вимагають капітального або поточного ремонту, вітчизняні мости та шляхопроводи не відповідають нормам вантажопідйомності та габаритів, які використовуються в Європейському Союзі;

2) рівень фізичного зносу міського електричного транспорту становить більш ніж 80%, а в деяких регіонах (АР Крим, Вінниця, Житомир, Рівне, Тернопіль, Чернігів) цей показник досягає 100% від рухомого складу трамвайних вагонів і тролейбусів;

3) зростає зношеність ліфтового господарства, яке майже не оновлюється, а модернізація здійснюється на низькому рівні;

4) загрозливих масштабів набуло зростання сміттєзвалищ, низький рівень використання сучасних технологій у сфері утилізації відходів;

5) високий рівень використання енергетичних ресурсів у теплових мережах, їх втрата при транспортуванні, що збільшує енергомісткість вітчизняних підприємств комунальної теплоенергетики;

6) низький рівень реагування на техногенні, екзогенні та геологічні негативні процеси, що можуть відбуватися на підприємствах житлово-комунального комплексу;

7) більшість підприємств представленої галузі характеризуються постійною збитковістю;

8) існуюча організаційна структура управління підприємствами житлово-комунального комплексу є громізд-

кою та високо витратною, не завжди ефективно реагує на виклики, що виникають в сучасному економічному середовищі;

9) зниження якості наданих житлово-комунальних послуг. Зокрема, більш ніж 80% підприємств цієї сфери порушують вимоги законодавства щодо забезпечення населення якісними послугами. Надання якісних послуг це скоріше виняток, ніж система.

У таких умовах особливого значення набуває застосування інструментарію для зростання ефективності функціонування підприємств житлово-комунального комплексу. В цьому контексті слід вказати на розробку пропозицій з організації управління заборгованістю на основі організаційно-економічного механізму, який дозволяє застосувати організаційні й економічні важелі та інструменти для забезпечення своєчасного реагування на негативні явища та їх попередження в сфері формування й погашення дебіторської та кредиторської заборгованості для підвищення ефективності й результативності функціонування підприємств житлово-комунального комплексу.

У результаті систематизації існуючих теоретико-методологічних підходів [3–5, 9, 10, 12, 15] організаційно-економічний механізм управління заборгованістю на підприємствах житлово-комунального комплексу визначається взаємозалежними елементами, що враховують взаємодію між партнерами, обумовленими відповідними договірними умовами, джерела фінансування, організаційно-аналітичні інструменти, політику управління заборгованістю та методи погашення дебіторської й кредиторської заборгованостей, спрямованих на розвиток суб'єктів, що функціонують в сфері житлово-комунального комплексу.

Для зростання ефективності управління на підприємствах житлово-комунального комплексу запропоновані такі напрями щодо удосконалення формування організаційно-економічного механізму управління заборгованістю:

– визначення суб'єктів, які взаємодіють у сфері житлово-комунального комплексу. Такими суб'єктами є: постачальники паливно-енергетичних ресурсів, підприємства житлово-комунального комплексу й споживачі (населення, державні та муніципальні установи, суб'єкти господарювання, інші споживачі), фінансові установи, соціальні організації, державні інституції. Підвищення ефективності взаємодії між суб'єктами створить підґрунтя для розвитку підприємств житлово-комунального комплексу. Крім того, особливу увагу слід приділити удосконаленню механізму й інструментарію взаємодії між суб'єктами, обґрунтуванню принципів і функцій, що забезпечують цей процес;

– формування інформаційно-аналітичного забезпечення процесу функціонування підприємствами житлово-комунального комплексу;

– побудова договірної бази для регламентації взаємодії між суб'єктами житлово-комунального комплексу, з використанням існуючого досвіду застосування договорів;

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

– визначення інструментарію для роботи із заборгованістю, враховуючи особливості функціонування суб'єктів, які взаємодіють в житлово-комунальному комплексі;

– формування політики управління заборгованістю на підприємствах житлово-комунального комплексу, яка враховує сучасні умови та особливості їх функціонування. Зокрема, залежно від існуючих умов господарювання можливо застосовувати агресивну, консервативну або помірну політику залежно від напрямів та особливостей формування й погашення заборгованості;

– трансформація організаційної структури для підвищення мотивації й відповідальності споживачів, у тому числі, на основі впровадження об'єднань співвласників багатоквартирних будинків;

– застосування економіко-математичного інструментарію щодо моделювання показників формування й погашення заборгованості на підприємствах житлово-комунального комплексу;

– впровадження моделі державно-приватного партнерства для лібералізації взаємовідносин між державними та муніципальними інституціями і приватними партнерами, що підвищить ефективність управління заборгованістю на підприємствах житлово-комунального комплексу. В результаті дослідження теоретико-методичних положень і практичних аспектів визначення державно-приватного партнерства [1, 2, 6–8, 11, 13] встановлено, що більшість підходів базується на основі договірних угод або співробітництва між державними органами і приватним сектором. Обґрунтовано, що в сучасних умовах на підприємствах житлово-комунального комплексу види державно-приватного партнерства використовуються у змішаній формі, застосовуючи положення партнерства в сфері модернізації, використання спеціального менеджменту, інноваційного й соціального партнерства, що забезпечує повне виконання програм і проектів. Запропонована модель державно-приватного партнерства на підприємствах житлово-комунального комплексу, яка представляє собою комплекс взаємопов'язаних елементів, що складаються з принципів, функцій, забезпечуючи впровадження державно-приватного партнерства, які регулюються договірними умовами між державними та місцевими органами влади й приватними партнерами (вітчизняними та іноземними інвесторами) на основі відповідної нормативно-правової документації, з визначенням джерел фінансування, і розвиток представленої моделі здійснюється, якщо спостерігається зростання ефективності від впровадження й реалізації державно-приватного партнерства;

– формування й впровадження інструментарію щодо погашення заборгованості, враховуючи особливості функціонування суб'єктів, що взаємодіють в житлово-комунальному комплексі.

Управління заборгованістю на підприємствах житлово-комунального комплексу, на основі існуючих можливостей, запропоновано створити моніторинговий інформацій-

но-аналітичний центр управління заборгованістю, який здійснює аналіз стану, динаміки заборгованості, ефективності здійснених заходів, виявляє фактори, що впливають на формування й погашення заборгованості. Крім того, важливе значення при забезпеченні функціонування цього організаційного підрозділу мають інформаційні технології управління формуванням і погашенням заборгованості (білінгові системи, дерево рішень, системи комплексної автоматизації, технологія «Електронний рахунок», Єдина інформаційна система управління, спеціалізовані автоматизовані системи обліку, системи інтегрованого інформаційного забезпечення та ін.).

Для забезпечення управління заборгованістю підприємствами житлово-комунального комплексу необхідно застосовувати досудові й судові методи її погашення. Зокрема, для погашення дебіторської заборгованості застосовуються досудові методи: факторинг, форвейтинг, облік векселів, аутсорсинг, відстрочка платежу, взаємозалік, методи реструктуризації та ін. Судові методи базуються на відповідних судових рішеннях щодо погашення дебіторської заборгованості із взаємодіючих осіб.

Висновки

Отже, визначені напрями та інструментарій управління заборгованістю на підприємствах житлово-комунального комплексу, запропонований організаційно-економічний механізм управління, дозволяють застосовувати організаційні та економічні важелі, інструменти для забезпечення управління заборгованістю і реагування на негативні явища для підвищення ефективності й результативності функціонування підприємств житлово-комунального комплексу.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про державно-приватне партнерство» №2404-VI від 01.07.2010 [Електрон. варіант]. Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/12134.html>
2. Боровик О.А. Модель державно-приватного партнерства в системі управління заборгованістю житлово-комунального комплексу регіонів. Комунальне господарство: Науково-технічний збірник. Вип. 106. Серія: Економічні науки // К.А. Мамонов, О. А. Боровик. – К.: Техніка, 2012. – С. 168–173.
3. Боровик О.А. Удосконалення організаційно-економічного механізму управління заборгованістю в житлово-комунальному секторі регіону. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія №18. Економіка і право: зб. наукових праць. – Вип. 16 // К.А. Мамонов, О.А. Боровик. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2011. – С. 30–35.
4. Брюховецька Н.Ю. Економічний механізм підприємства в ринковій економіці: методологія і практика: монографія // Н.Ю. Брюховецька. – Донецьк: ІЕП НАН України, 1999. – 276 с.
5. Бубенко П.Т. Інноваційні основи формування економічного механізму підприємств водопостачання / П.Т. Бубенко, Я.В. Леонов // Коммунальное хозяйство городов: Научно-технический сборник. Вып. 26. Серия: Экономические науки. – К.: Техніка, 2008. – С. 3–7.

6. Варнавский В.Г. Частно–государственное партнерство. [Электрон. вариант] // В.Г. Варшавский. Режим доступа: www.opes.ru

7. Власов А. Особый путь Петербурга в сфере государственного–частного партнерства. Электронный вариант // А. Власов. Режим доступа: www.konkir.ru

Державно–приватне партнерство. [Електрон. варіант]. Режим доступу: <http://www.lowgroup.com.ua/ua/partnership/>

9. Дядюк М.Я. Організаційно–економічний механізм ефективного антикризового управління підприємством // М.А. Дядюк [Електрон. варіант]. Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/port/Soc_Gum/Es/2008_08_1_2.htm.

10. Кендюхов О. Сутність і зміст організаційно–економічного механізму управління інтелектуальним капіталом підприємства // Економіка України / О. Кендюхов. – 2004. – №2. – С. 33–41.

11. Коровин Е. Кредитный риск проектов частно–государственного партнерства и механизмы поддержки. Выступление на круглом столе «Федеральные инструменты поддержки инвесторов», 10 ок-

тября 2006 г. [Электрон. вариант] // Е. Коровин. Режим доступа: www.lobbying.ru

12. Леонов Я.В. Організаційно–економічний механізм інноваційного розвитку підприємств водопостачання. Автореферат дис. на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук / Я.В. Леонов. – Х.: Харківська національна академія міського господарства, 2008. – 21 с.

13. Матеріали Всеукраїнського форуму «Державне приватне партнерство в Україні у подоланні економічної кризи в будівництві». [Електрон. варіант]. Режим доступу: <http://www.avbmv.com.ua/content/view/full/638/59/>, Державно–приватне партнерство. [Електрон. варіант]. Режим доступу: <http://www.lowgroup.com.ua/ua/partnership/>.

14. Офіційний сайт міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово–комунального господарства. [Електрон. ресурс]. Режим доступу: <http://www.minjkg.gov.ua>

15. Решетило Н.В. Організаційно–економічний механізм управління житлово–комунальним господарством // Н.В. Решетило. [Електрон. варіант]. Режим доступу: http://www.rusnauka.com/21_DNIS_2009/Economics/49423.doc.htm

УДК 332.12:353.2

Р.Р. БІЛИК,
к.е.н., доцент, Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича

Тенденції економічного і соціального розвитку регіонів України як підґрунтя нових підходів до управління регіональною економікою

У статті проаналізовано поточні тенденції соціально–економічного розвитку регіонів. Сформовано підходи до оновлення системи управління регіональним розвитком. Визначено пріоритетні завдання регіонального розвитку на сучасному етапі.

Ключові слова: регіональна економіка, соціально–економічний розвиток регіонів, управління регіональним розвитком.

В статье проанализированы текущие тенденции социально–экономического развития регионов Украины. Сформированы подходы к обновлению системы управления региональным развитием. Определены приоритетные задачи регионального развития на современном этапе.

Ключевые слова: региональная экономика, социально–экономическое развитие регионов, управление региональным развитием.

The article analyzes current trends in social and economic development of Ukrainian regions. The approaches for updating the administration of regional development are formed. The priority objectives of regional development in contemporary situation are defined.

Keywords: regional economy, social and economic development of regions, administration of regional development.

Постановка проблеми. Сучасний стан соціально–економічного розвитку регіонів України характеризується поступовим відновленням докризової динаміки розвитку, виходом на докризові позиції у показниках. З'являються і нові тенденції розвитку регіонів, зокрема, ще більша концентрація економічної активності у регіонах – традиційних промислових лідерах і у містах – обласних центрах, посилення експортної орієнтації виробництва, відтік економічно активного населення з регіонів. Такі тенденції потребують застосування управлінського впливу, регулювання з метою недопущення подальшого поширення негативних характеристик регіонального розвитку. Саме ж управління регіональним розвитком потребує застосування нових підходів. Такими чинниками й обумовлена актуальність даного дослідження.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Питанням визначення основ, методології та принципів регулювання регіонального розвитку присвячено чимало праць провідних фахівців України з питань регіонального розвитку. До вітчизняних дослідників з цих питань можна віднести: